

**Методичні рекомендації
щодо організації та змісту
інклюзивного навчання
дітей із особливими освітніми
потребами**

Інтеграція дітей з порушеннями психофізичного розвитку в загальноосвітню школу становить складну проблему, адже саме лише перебування дитини у широкому соціумі – це ще не запорука її успішного навчання та соціалізації. Кінцевий результат значною мірою залежить від того, які умови для цього створені, а також від наполегливої та цілеспрямованої роботи всіх учасників навчально-виховного процесу.

Зазначимо, що розкриття потенційних можливостей дітей з психофізичними порушеннями залежить не стільки від форм навчання (інтернатна чи інклюзивна), хоча вони й визначають різний ступінь соціальної адаптованості, скільки від гнучкості системи спеціальної освіти, рівня та діапазону наданих послуг, які задовольняють їхні потреби (раннє виявлення порушень, єдність діагностики і корекції розвитку, наступність дошкільного, шкільного і після шкільного змісту освіти тощо).

Розкриття потенційних можливостей розвитку визначається також наявністю індивідуальних навчальних планів і програм, спеціального обладнання, спеціальних методик, диференційованістю медичних, логопедичних, соціально-психологічних послуг, творчістю і професійністю вчителя.

Інклюзивне навчання дітей з особливими освітніми потребами організовується відповідно до «Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011 р. № 872 та інструктивно-методичного листа Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 18.05.2012р. № 1/9-384.

Інклюзивне навчання – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами шляхом організації їх навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на основі застосування особистісно орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей.

Метою інклюзивного навчання є реалізація права дітей з особливими освітніми потребами на освіту за місцем проживання, їх соціалізація та інтеграція у суспільство, залучення сім'ї до участі у навчально-виховному процесі.

Основними завданнями інклюзивного навчання є:

- здобуття дітьми з особливими освітніми потребами освіти відповідного рівня у середовищі здорових однолітків відповідно до Державного стандарту загальної середньої освіти;
- забезпечення різнобічного розвитку дітей, реалізація їх здібностей;

- створення освітньо-реабілітаційного середовища для задоволення освітніх потреб учнів з особливостями психофізичного розвитку;
- створення позитивного мікроклімату у загальноосвітньому навчальному закладі з інклюзивним навчанням, формування активного міжособистісного спілкування дітей з особливими освітніми потребами з іншими учнями;
- забезпечення диференційованого психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами;
- надання консультативної допомоги сім'ям, які виховують дітей з особливими освітніми потребами, залучення батьків до розроблення індивідуальних планів та програм навчання.

Для організації інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх навчальних закладах необхідно створити відповідні умови:

- безперешкодний доступ до території та приміщень навчального закладу, зокрема, для дітей з вадами опорно-рухового апарату, в тому числі для дітей, які пересуваються на візку, та дітей з вадами зору;
- забезпечення навчального закладу необхідними навчально-методичними посібниками, наочно-дидактичними та індивідуальними технічними засобами навчання;
- забезпечення педагогічними кадрами, які володіють методиками роботи з дітьми з особливими освітніми потребами (зокрема, учителями-дефектологами, учителями інклюзивного навчання (асистентами учителя).

Інклюзивне навчання організовується у загальноосвітніх навчальних закладах, незалежно від типу, форми власності та підпорядкування, шляхом комплектування класів учнями з типовим розвитком та учнями з особливими освітніми потребами. Рішення про створення класів з інклюзивним навчанням приймається засновником (власником) загальноосвітнього навчального закладу за погодженням з відповідним органом управління освітою та органом державної санітарно-епідеміологічної служби. Органи управління освітою визначають базові загальноосвітні навчальні заклади для організації інклюзивного навчання; прогнозують витрати для створення безперешкодного доступу, відповідної навчально-матеріальної бази, забезпечують підвищення кваліфікаційного рівня педагогічних працівників для роботи з дітьми в умовах інклюзивного навчання, сприяють провадженню інноваційної діяльності.

Організовувати навчально-виховний процес таких дітей необхідно у комплексному поєднанні з корекційно-розвитковою роботою відповідно до особливостей психофізичного розвитку дітей.

Зарахування учнів з особливими освітніми потребами до класів з інклюзивним навчанням здійснюється за бажанням батьків або осіб, які їх замінюють, на підставі письмової заяви батьків, відповідно до порядку, встановленого для загальноосвітніх навчальних закладів, та висновку психолого-медико-педагогічної консультації.

Перелік документів для організації інклюзивного навчання (... ПБ учня, клас).

Титульна сторінка « Організація роботи»...(клас) з інклюзивним навчанням (повна назва навчального закладу) на .... навчальний рік , розпочато 01.09.2017р.».

Перелік документів, вкладених в організацію роботи

- 1.Клопотання на ім'я начальника відділу освіти про надання дозволу на проведення інклюзивної форми навчання. (додаток)
2. Організаційний наказ «Про створення класу з інклюзивною формою навчання » затверджений директором школи. (додаток 1)
3. Наказ « Про введення посади асистента вчителя (вихователя) та вчителя-дефектолога та затвердження їх функціональних обов'язків» із місцем для візи « Погоджую» начальником управління освіти – для комунальних навчальних закладів, засновником – для приватних навчальних закладів. Подання на начальника управління освіти при введенні посади асистента вчителя вперше.
4. Наказ про організацію інклюзивного навчання у поточному навчальному році . (додаток 2).
5. Свідоцтво про народження дитини (ксерокопія).
6. Завірена директором ксерокопія довідки обласної психолого – медико - педагогічної консультації.
7. «Картка стану здоров'я і розвитку дитини» (ксерокопія).
8. Посвідчення про інвалідність (ксерокопія).
9. «Індивідуальна програма реабілітація дитини-інваліда (ксерокопія).
10. Заява батьків із візою директора школи. (додаток 3)

11. Індивідуальний робочий навчальний план учня на ... (навчальний рік), затверджений директором школи, погоджений завідувачем РПМПК. (додаток 4)
12. Типовий навчальний план для дитини з ООП за нозологією.
13. Індивідуальний розклад занять учня на ... (навчальний рік), затверджений директором школи, за параметрами . (додаток 5)
14. Посадова інструкція асистента вчителя (вихователя), затверджена директором школи. (додаток 6)
15. Інструкція з охорони праці для вчителів, психолога, логопеда затверджена директором школи, з підписом про ознайомлення.
16. Таблиця координації діяльності учителя, асистента вчителя, погоджена заступником директора школи(або інший документ школи, що координує їх діяльність). (додаток 7)
17. Індивідуальні навчальні програми з кожного предмета за навчальним планом учня, погоджені директором школи на навчальний рік. (додаток 8)
18. Індивідуальна програма корекційно - розвиткової роботи практичного психолога на навчальний рік, затверджена директором школи, погоджена методистом, який відповідає за психологічну службу. (додаток 9)
19. Індивідуальна програма корекційної роботи вчителя-дефектолога на навчальний рік, погоджена директором школи.
20. Індивідуальна програма корекційної роботи вчителя-логопеда на навчальний рік, погоджена директором школи.
21. Ксерокопія паспорту батьків.
22. Індивідуальна програма розвитку дитини. (додаток 10)
23. Психолого-педагогічна характеристика учня(додаток 11)
24. Розкладка тижневого навантаження педагогічних працівників (додаток 12).
25. Інші організаційні документи, якщо вони наявні в закладі.

Додаток

Штамп школи

Начальнику відділу освіти

*****

директора ***** ЗШ I-II ст.

(П.І.Б.)

Клопотання

Прошу Вашого дозволу на організацію навчання за інклюзивною формою з
01 вересня 2017 року:

П.І.Б, учениці * класу (підстава – довідка обласної
психолого-медико-педагогічної консультації, заява батьків)

П.І.Б, учениці * класу (підстава – довідка обласної
психолого-медико-педагогічної консультації, заява батьків).

П.І.Б, учениці * класу (підстава – довідка ЛКК).

Дата

Підпис

Додаток 1

НАКАЗ

від _____

№ _____

Про створення класу з

інклюзивною формою навчання

у 20__ / 20__ н.р.

На підставі Закону України «Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу» від 06.07.2010р. №244-VI, Постанови Кабінету Міністрів України від 15.08.2011року № 872 «Про затвердження порядку організації інклюзивного навчання в загальноосвітніх навчальних закладів» », наказу відділу освіти Олександрійської районної державної адміністрації _____ № _____, витягу з протоколу засідання Кіровоградської обласної психолого-медико-педагогічної консультації № _____ від _____ року та з метою реалізації права дітей з особливими освітніми потребами на освіту за місцем проживання, їх соціалізацію та інтеграцію в суспільство,

НАКАЗУЮ:

1. Організувати роботу ___ класу з інклюзивною формою навчання -
2. Затвердити години для проведення корекційно-розвиткових занять в індивідуальному навчальному плані учня у кількості:
  - Іванов Іван, учень 2 класу – 8 годин;

3. Призначити відповідальним за організацію, стан та якість впровадження інклюзивного навчання в загальноосвітньому навчальному закладі заступника директора з навчально-виховної роботи _____ ПІБ.

4. Заступнику директора з навчально-виховної роботи:

4.1. Розробити та затвердити індивідуальні робочі навчальні плани на основі робочого плану школи та Типових навчальних планів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей із особливими освітніми потребами з урахуванням висновку та рекомендацій психолого-медико-педагогічної консультації.

4.2. Розробити індивідуальну програму розвитку з обов'язковим залученням батьків, або осіб, які їх замінюють, з метою визначення конкретних навчальних стратегій і підходів до навчання дітей з особливими освітніми потребами.

5. Вчителям- предметникам:

5.1. Здійснювати оцінювання навчальних досягнень дітей з особливими потребами згідно з критеріями оцінювання навчальних досягнень учнів та обсягом матеріалу, визначеним індивідуальним робочим навчальним планом.

5.2. Залучати дітей з особливими освітніми потребами до позакласних та позашкільних заходів з урахуванням їх інтересів, нахилів, здібностей, побажань, індивідуальних особливостей, навчально-пізнавальної діяльності та стану їх здоров'я.

6. Контроль за виконанням даного наказу покласти на ....

Директор школи _____

Додаток 2

НАКАЗ

Від _____

№ _____

Про організацію
інклюзивної форми навчання
20__/20__ н. р.

На підставі Закону України «Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу» від 06.07.2010р. №244-VI, Постанови Кабінету Міністрів України від 15.08.2011 р. № 872 «Про затвердження порядку організації інклюзивного навчання в загальноосвітніх навчальних закладів», наказу відділу освіти райдержадміністрації від _____ року № _____, витягу з протоколу засідання Кіровоградської обласної психолого-медико-педагогічної консультації № _____ від _____ року та з метою реалізації права дітей з особливими освітніми потребами на освіту за місцем проживання, їх соціалізацію та інтеграцію в суспільство.

НАКАЗУЮ:

1. Організувати для учениці 2 класу Пилипенко Аліни Сергіївни інклюзивну форму навчання за програмою для дітей з розумовою відсталістю.
  2. Доручити вчителю (ППП вчителя) проведення корекційно-розвиткових занять – 8 годин на тиждень.
  3. Призначити асистента вчителя (ППП асистента)
  4. Асистенту вчителя забезпечити:
    - 4.1. Виконання посадових обов'язків асистента вчителя.
    - 4.2 Соціальний супровід дитини з особливими освітніми потребами.
  5. До 22.08.2017 р. спільно з учителем початкових класів, батьками дітей з особливими освітніми потребами, практичним психологом, соціальним педагогом та заступником директора з навчально-виховної роботи розробити індивідуальний робочий навчальний план та індивідуальну програму розвитку і забезпечити їх виконання протягом навчального року.
  6. Покласти відповідальність за збереження здоров'я учениці з особливими освітніми потребами інклюзивного класу на вчителя початкових класів (ППП вчителя) та асистента вчителя (ППП асистента)
  7. Забезпечити проведення корекційно-розвиткових занять згідно з рішенням ПМПК.
    - 7.1 Вести учнівське портфоліо для відображення навчальних досягнень дитини з розумовою відсталістю, розвитку її інтересів
    - 7.2 Оцінювати навчальні досягнення учениці з особливими потребами згідно з критеріями оцінювання навчальних досягнень учениці та обсягом матеріалу, визначеним індивідуальною навчальною програмою.
  8. Класному керівнику 2 класу (ППП вчителя) забезпечити:
    - 8.1 особистісно-зорієнтований підхід до організації навчально-виховного процесу, диференційоване викладання з урахуванням освітніх потреб учениці з розумовою відсталістю Пилипенко Аліни;
    - 8.2 постійну співпрацю з батьками Пилипенко Аліни їх інформування, педагогічну підтримку, залучення до організації навчально-виховного процесу.
  9. Практичному психологу (ППП).
    - 9.1.Надавати систематичну консультативну допомогу вчителям, вчителям-предметникам, які викладають у класі з інклюзивною формою навчання, у створенні сприятливих умов адаптації учениці з ООП, психологічно комфортного перебування в учнівських колективах.
    - 9.2.Вивчити стан адаптації учениці з ООП у класі з інклюзивною формою навчання.
- Контроль за виконанням даного наказу покласти на заступника директора з навчально-виховної роботи (ППП).

Директор школи

Додаток 3

Зразок
заяви про зарахування на інклюзивну форму навчання

Директору

_____

(найменування навчального закладу)

_____

(П.І.Б.)

_____

(прізвище, ім'я, по батькові, місце проживання заявника
(вказується поштова адреса), контактний телефон, адреса
електронної пошти)

Заява

Прошу зарахувати _____

(П. І. Б.)

_____ року народження на інклюзивну форму навчання з
_____ на підставі _____ (витягу обласної ПМПК та
(дата)

довідки ЛКК). За збереження життя і здоров'я дитини несу персональну відповідальність.

До заяви додаються документи: _____

_____ (перерахувати документи)

_____ (дата)

Додаток 4

Затверджую
Директор школи

_____ ПП

Погоджую
Завідувач РПМПК

_____ ПП

Індивідуальний робочий навчальний план
ПП, учня _____ класу
назва навчального закладу
на 201 ---201 ---- навчальний рік

№ п/п	Навчальні предмети	Кількість година на тиждень	Вчитель
1.	Українська мова	3	
2.	Англійська мова	3	
3.	Українська література	3	
4.	Світова література	2	
5.	Історія України	1	

6.	Всесвітня історія	1	
7.	Етика	1	
8.	Музичне мистецтво	1	
9.	Образотворче мистецтво	1	
10.	Математика	4 + 0,5	
11.	Природознавство	1	
12.	Географія	2	
13.	Трудове навчання	звільнений	
14.	Основи здоров'я	1	
15.	Фізична культура	звільнений	
Варіативна складова	3		
З них: на корекційно-розвиткові заняття	3		
Корекційно розвиткові заняття з ...	0,5		
Корекційно розвиткові заняття з ...	1		
Корекційно розвиткові заняття з ...	1,5		
Гранично допустиме навчальне навантаження на учня	27		
Всього годин	29		

Додаток 5

Директор
Войнівської «ЗШ І-ІІІ
П.І.П.

**Розклад уроків
та корекційно-розвиткових занять
учениці 5 класу
Войнівської ЗШ І –ІІІ ст.
Пилипенко Аліни
на 2017/2018 н. р.**

Понеділо к	№	Предмет	Кабінет	ПІБ вчителя/асистента
	1	читання	24	Васейко М.Т.
	2	математика	24	Васейко М.Т.
	3	музика	1	
	4	письмо	24	Васейко М.Т.

	5	природа	24	
вівторок	1	Корекційно-розвиткове заняття з ...	а/з	Кривянчук М.М.
	2	англ. мова	24	Васейко М.Т.
	3	читання	24	Васейко М.Т.
середа	1	читання	24	Васейко М.Т.
	2	укр мова	24	Васейко М.Т.
	3	математика	24	Васейко М.Т.
	4	образотв м-во	24	
	5	Корекційно-розвиткове заняття з ...	с/п	Буднік І.В.
четвер	1	фізкультура	с/з	
	2	природознавство	24	Васейко М.Т.
	3	математика	24	Васейко М.Т.
П'ятниця	1	фізкультура	с/з	
	2	читання	24	Васейко М.Т.
	3	математика	24	Васейко М.Т.
	5	Корекційно-розвиткове заняття з ...	с/п	Буднік І.В.

З розкладом ознайомлений та погоджуюсь _____ (підпис) __ І. П.

Додаток 6

Посадова інструкція асистента вчителя

---

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.

1. Асистент вчителя повинен мати вищу педагогічну освіту та пройти курсову підготовку щодо роботи в умовах інклюзії.

2. Асистент вчителя безпосередньо підпорядковується заступнику директора з навчально-виховної роботи, працює у співпраці з учителем інклюзивного класу.

3. У своїй діяльності асистент вчителя керується Конституцією та Законами України, Указами Президента України, рішеннями Кабінету Міністрів України, органів управління освітою всіх рівнів з питань освіти і виховання учнів, запровадження інклюзивної освіти, правилами та нормами охорони праці, санітарно-технічним, техніки безпеки і пожежної безпеки, а також Статутом і локальними правовими актами школи (в тому числі Правилами внутрішнього трудового розпорядку, наказами, розпорядженнями директора, цією посадовою інструкцією), трудовим договором (контрактом).

4. Асистент учителя дотримується конвенції ООН про права дитини.

2. ФУНКЦІЇ.

Здійснює функції:

2.1. Організаційну:

- допомагає в організації навчально-виховного процесу в класі з інклюзивним навчанням;
- надає допомогу учням з особливими освітніми потребами в організації робочого місця;
- проводить спостереження за дитиною з метою вивчення її індивідуальних особливостей, схильностей, інтересів та потреб;
- допомагає концентрувати увагу, сприяє формуванню саморегуляції та самоконтролю учня;
- співпрацює з фахівцями, які безпосередньо працюють з дитиною з особливими освітніми потребами та приймають участь у розробленні індивідуальної програми розвитку, індивідуального навчального плану;
- забезпечує разом з іншими працівниками здорові та безпечні умови навчання, виховання та праці;
- веде встановлену педагогічну документацію.

2.2. Навчально-розвиткову:

- співпрацюючи з вчителем класу, надає освітні послуги, спрямовані на задоволення освітніх потреб учнів;
- здійснює соціально-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами, дбає про професійне самовизначення та соціальну адаптацію учнів;
- сприяє розвитку дітей з особливими освітніми потребами, поліпшенню їхнього психоемоційного стану;
- стимулює розвиток соціальної активності дітей, сприяє виявленню та розкриттю їхніх здібностей, талантів, обдарувань шляхом їх участі у науковій, технічній, художній творчості;
- створює навчально-виховні ситуації, обстановку оптимізму та впевненості у своїх силах і майбутньому.

2.3. Діагностичну:

- разом із групою фахівців, які розробляють індивідуальну програму розвитку, вивчає особливості діяльності і розвитку дітей з особливими освітніми потребами, оцінює навчальні досягнення учня;

- оцінює виконання індивідуальної програми розвитку, вивчає та аналізує динаміку розвитку учня.

2.4. Прогностичну:

- на основі вивчення актуального та потенційного розвитку дитини приймає участь у розробленні індивідуальної програми розвитку.

2.5. Консультативну:

- постійно спілкується з батьками, надаючи їм необхідну консультативну допомогу;
- інформує вчителя класу та батьків про досягнення учня.

Дотримується педагогічної етики, поважає гідність особистості дитини, захищає її від будь-яких форм фізичного або психічного насильства. Постійно підвищує свій професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну культуру.

3. ПОВИНЕН ЗНАТИ:

- основи законодавства України про освіту, соціальний захист дітей;
- міжнародні документи про права людини й дитини;
- державні стандарти освіти;
- нормативні документи з питань навчання та виховання;
- сучасні досягнення науки і практики у галузі педагогіки;
- психолого-педагогічні дисципліни;
- особливості розвитку дітей з особливими освітніми потребами різного віку;
- ефективні методи, форми та прийоми роботи з дітьми, застосовуючи індивідуальний та диференційований підхід;
- рівні адаптації навчального та фізичного навантаження;
- методи використання сучасних технічних засобів та обладнання; основи роботи з громадськістю та сім'єю;
- етичні норми і правила організації навчання та виховання дітей; норми та правила ведення педагогічної документації.

4. ПОВИНЕН ВМІТИ

– застосовувати професійні знання в практичній діяльності, здійснювати педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання;

– разом із іншими фахівцями складати та реалізовувати індивідуальну програму розвитку дитини;

– вести спостереження та аналізувати динаміку розвитку учня; налагоджувати міжособистісні стосунки між всіма суб'єктами навчально-виховної діяльності;

– займатись посередницькою діяльністю в сфері виховання та соціальної допомоги.

5. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ.

5.1. У визначеному законодавством України порядку несе відповідальність за:

– реалізацію не в повному обсязі навчальних програм відповідно до затвердженого календарно-тематичного планування та розкладу корекційно-розвиткових занять;

– збереження життя та здоров'я учня з ООП під час його перебування у школі;

– дотримання прав і свобод учня.

5.2. За невиконання чи неналежне виконання без поважних причин Статуту і Правил внутрішнього розпорядку школи, розпоряджень директора та інших локальних нормативних актів, посадових обов'язків, встановлених цією Інструкцією, асистент учителя несе відповідальність у порядку, визначеному трудовим законодавством.

5.3. За застосування, в тому числі одноразово, методів виховання, пов'язаних з фізичним і/чи психічним насиллям над особистістю учня, а також скоєння іншого аморального вчинку, асистент учителя може бути звільнений з посади відповідно до трудового законодавства і Закону України «Про освіту».

5.4. За нанесені школі чи учасникам навчально-виховного процесу у зв'язку з виконанням (невиконанням) своїх посадових обов'язків збитків асистент

учителя несе матеріальну відповідальність у порядку і в межах, визначених трудовим законодавством.

6. ВЗАЄМОВІДНОСИНИ.

Асистент учителя:

- 6.1. Працює у режимі виконання встановленого йому навчального навантаження відповідно до розкладу навчальних та корекційно-розвиткових занять, бере участь в обов'язкових планових загальношкільних заходах; під керівництвом учителя, у класі якого працює, планує діяльність, яка визначена його посадовими обов'язками.
- 6.2. Під час відсутності учня з ООП, за яким закріплений асистент учителя, може залучатися адміністрацією школи до психолого-педагогічного супроводу інших учнів класу, де працює асистент, або учнів з ООП інших класів. За необхідності щороку учні, якими опікується асистент учителя, можуть змінюватися.
- 6.3. Під час канікул, які не збігаються з відпусткою, залучається адміністрацією школи до педагогічної, методичної чи організаційної діяльності в межах часу, який не перевищує навчальне навантаження до початку канікул.
- 6.4. Одержує від адміністрації школи матеріали нормативно-правового й організаційно-методичного характеру, ознайомлюється з відповідними документами.
- 6.5. Систематично обмінюється інформацією з питань інклюзивного навчання, які належать до його компетентності, з адміністрацією, вчителем, з яким співпрацює, з практичним психологом, батьками дитини з ООП, іншими учасниками навчально-виховного процесу.

Керівник структурного підрозділу

(підпис, розшифровка підпису)

Посадову інструкцію отримав

(підпис, розшифровка підпису)

Додаток 7

ПОГОДЖУЮ:
Заступник директора
з навчально-виховної роботи

П. І. П.

**Таблиця обов'язків учителя, асистента
вчителя, діяльності, яку вони виконують
спільно**

Обов'язки вчителя	Спільна робота вчителя та асистента вчителя	Обов'язки асистента вчителя
<p><u>Оцінювання</u></p> <p>Оцінити навчальні потреби на основі даних про клас та про учнів, в тому числі з ООП</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Обговорити можливості учня з ООП, його сильні та слабкі сторони. Відвідувати зустрічі зі складання ІНП, ІПР. 	<ul style="list-style-type: none"> • Вести спостереження за особливостями психофізичного розвитку учня з ООП. Відвідувати зустрічі зі складання ІНП, ІПР.
<p><u>Розробка програми</u> • Розробити програму навчання на основі робочого плану та індивідуальних освітніх потреб учня, розглянути альтернативи.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Обговорити бажані результати для учня. <p>Обговорити освітні, поведінкові та емоційні цілі.</p> <p>Участь у розробці ІНП, ІПР учня з ООП</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Підготувати індивідуальний навчальний план (ІНП), індивідуальну програму розвитку (ІПР). <p>Оновлювати інформацію про учнів та ІНП, ІПР.</p>
<p><u>Планування</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Спланувати роботу на уроці та відібрати ресурси. • Вибрати належний вид роботи згідно з ІНП. • Визначити пріоритети 	<ul style="list-style-type: none"> • Обговорити підготовку матеріалу та зміну навчального плану з огляду на потреби учня 	<ul style="list-style-type: none"> • Допомогти у доборі та складанні матеріалів, у розробці візуальних засобів, надати іншу подібну допомогу вчителю
<p><u>Спостереження</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Розробити чітку систему організації навчально-виховного процесу в інклюзивному класі та очікувань щодо навчальних можливостей учня з ООП. • Працювати відповідно до розробленої системи 	<ul style="list-style-type: none"> • Регулярно зустрічатись, щоб обговорити досягнення учня з ООП. • Обговорити реальний етап навчальних досягнень учня з ООП, його відповідність очікуванням, виконання ІНП, ІПР 	<ul style="list-style-type: none"> • Працювати відповідно до системи організації навчально-виховного процесу в інклюзивному класі, правил поведінки та очікувань можливостей учнів з ООП, його ІНП. • Документувати та звітувати вчителю (за потреби)
<p><u>Навчання</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Чітко висловити результати та обміняти досвідом. 	<ul style="list-style-type: none"> • Проводити додаткове пояснення учням з ООП, адаптувати завдання, враховуючи можливості

<ul style="list-style-type: none"> • Виконувати плай уроку, проводити навчання згідно з цим планом. • Спостерігати за процесом навчання, за потреби допомагати учням з ООП. • Залучати учнів з ООП до виконання окремих видів діяльності спільно з класом. • Моделювати навчальні методи та належну мову. • Надати асистентам ресурси 	<ul style="list-style-type: none"> • Обговорити конкретні стратегії, діяльність та результати, виконання завдань ІНП. • Обговорити розташування робочого місця. • Обговорити необхідність гнучкого розкладу відвідування уроків учнями з ООП 	<p>учня з ООП, корегувати їх навчальну діяльність.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Спостерігати за їх діяльністю. • Формувати та сприяти закріпленню конкретних умінь, навичок. • Сприяти розвитку зв'язного мовлення учнів з ООП (під керуванням учителя) • Вести спостереження, надавати вчителю об'єктивну інформацію щодо навчальної діяльності учнів з ООП
<p><u>Оцінка</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Слідкувати за прогресом учнів з ООП та оцінювати його. • Слідкувати за виконанням ІНП 	<ul style="list-style-type: none"> • Обговорити спостереження. • Обміняти інформацією. • Обговорити пропозиції щодо доповнення ІНП, ІПР (чи внесення змін) 	<ul style="list-style-type: none"> • Спостерігати за поведінкою учнів та надавати інформацію вчителю. • Збирати та записувати дані для подальшої оцінки учня, внесення доповнень до ІНП. • Вносити пропозиції вчителю щодо завдань, розроблених для учня з ООП
<p><u>Звітування</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Звітувати перед батьками та шкільною командою 	<ul style="list-style-type: none"> • Обговорити інформацію про учня. • Дотримуватися конфіденційності 	<p>Звітувати перед вчителем щодо сильних сторін учня з ООП, його досягнень та потреб.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Звітувати перед вчителем стосовно поведінки учня та наслідків
<p><u>Мати інформацію про поточний стан справ</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Обговорювати інформацію про поточний стан справ 	<p>Брати участь у підготовці інформації про поточний стан справ</p>
<p><i>Примітка:</i></p> <p><i>діти з ООП – особливі освітні потреби;</i></p> <p><i>ІНП – індивідуальний навчальний план;</i></p>		

Додаток 8

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор школи
_____ ПП

Індивідуальна навчальна програма

Визначення довгострокової мети та короткострокових завдань

Довгострокова мета: _____
_____
_____

Короткострокові завдання	Методи оцінювання	Дата і прогрес
--------------------------	-------------------	----------------

	Зразки робіт	
	Спостереження	
	Контрольні листки	
	Тестові завдання	
	Стандартні тести	

Довгострокова мета:

Короткострокові завдання	Методи оцінювання	Дата і прогрес
Навчальні підходи	☒ Часта / невідкладна реакція з боку вчителя ☐ Об'єднання стилів навчання ☐ Спільне навчання	

	☐ Кооперативне навчання в групах / парах ☒ Інше <i>акцент на візуальному стилі навчання, збільшення часу на виконання завдань</i>	
Вказівки	☒ Різні види вказівок: _____ усні _____ письмові _____ демонстрація / моделювання _____ привертання уваги учня ☐ Інше _____	
Корекція поведінки	☐ Часті перерви ☐ Чітке визначення очікувань ☐ Робота в тиші ☒ Позитивні підкріплення ☐ Надання можливостей для вибору й альтернатив ☐ Надання можливості порухатися ☒ Близький безпосередній контроль ☐ Розміщення дитини у зручному місці ☒ Інше <i>формування мотивації до навчання та спілкування</i>	
Матеріал та обладнання	☐ Книжки для сліпих, надруковані шрифтом Брайля ☐ Адаптовані версії книжок ☐ Затискачі, похилі дошки ☒ Інше <i>інд. картки, індивідуальна наочність, яскравий дидактичний матеріал</i>	

Організаційні питання	☒ Індивідуалізований розклад занять учня ☐ Інше <hr/> <hr/>	
Сенсорні потреби	☐ Стежити, чи правильно учень користується: _____ окулярами _____ слуховим апаратом _____ аудіо / ЧМ приладдям _____ допоміжним технологічним обладнанням ☒ Інше <i>попередження перевтоми</i>	
Інше	<i>консультування батьків</i>	

Умовні позначення:

О – учень оволодів умінням, досяг поставленої мети;

СП – спостерігається суттєвий прогрес;

НП – спостерігається незначний прогрес;

ПН – прогресу в досягненні конкретної мети немає;

Поточний рівень знань і вмінь.

На цій сторінці фіксуються відомості про рівень розвитку дитини, зафіксовані під час спостережень і досліджень: її вміння, сильні якості, стиль навчання (особливо якщо один зі стилів домінує), що дитина не вміє робити, у чому їй потрібна допомога тощо.

Додаток 9

ПОГОДЖУЮ

Методист з психологічної служби

_____ ПП

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор школи

_____ ПП

**Індивідуальна програма корекційно - розвиткової роботи практичного
психолога з учнем (ученицею),
який навчається за інклюзивною формою навчання
на 2017- 2018 навчальний рік**

Виконавець:
практичний психолог
Петровської ЗШ І- ІІІ ст.
Іванов І. І.

2017 р.

Пояснювальна записка

Дана програма призначена для індивідуальної корекційно-розвиткової роботи з учнем, який відповідно до висновку ПМПК потребує **комплексної психолого-педагогічної корекцій пізнавальних процесів.**

Мета даної програми: надати допомогу учню у повноцінному психічному та особистісному розвитку, сприяти підвищенню рівня розвитку пізнавальних психічних процесів.

Завдання програми:

1. Встановлення емоційного та психологічного контакту з учнем.

2. Формування в учня віри в свої сили та можливості.

3. Вивчення та розвиток властивостей уваги (концентрація, стійкість, вибірковість, об'єм), процесів пам'яті (відтворення, запам'ятовування, зберігання, стійкість), мислення (синтез, аналіз, узагальнення, умовиводи), просторового сприйняття, сенсомоторної координації та мовлення.

4. Розвиток психологічних передумов оволодіння навчальною діяльністю (уміння копіювати зразок, уміння слухати і чути вчителя, тобто виконувати вказівки вчитель, уміння враховувати в своїй роботі задану систему вимог).

5. Формування і розвиток позитивної мотивації до навчання.

6. Формування і розвиток навичок самоаналізу, самоконтролю, самовираження, саморегуляції.

7. Практична підготовка дитини до життя, та формування знань і вмінь, що сприяють соціальній адаптації

Організація занять: Заняття проводиться два раз на тиждень по 40 хвилин. Програма розрахована на 70 занять.

Очікувані результати:

підвищення вміння використовувати прийоми аналізу, порівняння, узагальнення, класифікації, систематизації;

збільшення швидкості та гнучкості мислення;

підвищення вміння порівнювати предмети та поняття;

підвищення вміння концентрації, розподілення та переключення уваги;

підвищення вміння розвивати пам'ять;

підвищення зорово-моторної координації;

підвищення вміння самостійно виконувати завдання;

підвищення самооцінки, навичок самоаналізу та самоконтролю;

підвищення мотивації до навчання;

розвиток комунікативних здібностей учня.

Основні форми і методи роботи: бесіда, ігротерапія, моделювання ситуацій, малювання, арт-терапія.

Програма складається з трьох блоків: підготовчого, основного корекційно-розвиткового та заключного.

Підготовчий блок складається з двох етапів: I – встановлення контакту та II - діагностичного.

На етапі встановлення контакту відбувається знайомство, налагодження емоційного та психологічного контакту, заохочення учня до співпраці.

Діагностичний етап включає в себе проведення первинного та вторинного психологічного обстеження з метою визначення рівня психологічного розвитку учня та виділення наявних труднощів (первинна), відслідковування змін в розвитку за результатами корегуючих занять (вторинна).

У корекційно-розвитковий блок, який є основним, входить комплекс вправ корекційно-розвиткового характеру, підібраних відповідно до мети заняття.

I останній, заключний блок включає в себе вторинну діагностику та підбиття підсумків. Це етап оцінки ефективності корекційного впливу.

Навчально-тематичний план

Назви тем є «умовними», так як на кожному занятті відбувається розвиток пізнавальних процесів в комплексі (мислення, увага, пам'ять, зорово-моторна координація, просторових уявлень), а не одного якогось процесу.

№ з/п	Дата	Тема заняття	Кількість годин
1.		Введення в програму. Знайомство з корекційною програмою. Інструктаж з технікою безпеки.	1
2.		Діагностика пізнавальної сфери.	1
3.		Діагностика пізнавальної сфери.	1
4.		Діагностика пізнавальної сфери.	1
5.		Діагностика пізнавальної сфери.	1
6.		Діагностика пізнавальної сфери.	1
7.		Діагностика пізнавальної сфери.	1
8.		Діагностика пізнавальної сфери.	1
9.		Розвиток уміння здійснювати класифікацію предметів та слів.	1
10.		Розвиток уміння узагальнювати, аналізувати поняття.	1
11.		Розвиток уміння володіти операціями аналізу і синтезу.	1
12.		Розвиток зорово-моторної координації.	1
13.		Розвиток понятійного мислення (вміння узагальнювати).	1
14.		Розвиток здібності до класифікації, абстрагуванню.	1
15.		Розвиток уміння встановлювати зв'язки між поняттями.	1
16.		Розвиток уваги, спостережливості, навиків усного рахунку.	1
17.		Розвиток уваги.	1
18.		Розвиток уваги, асоціативної пам'яті.	1
19.		Розвиток уміння встановлювати різні види відносин між поняттями.	1
20.		Розвиток уміння узагальнювати, аналізувати поняття.	1
21.		Розвиток мислення (процеси синтезу).	1
22.		Розвиток вербально-сміслового аналізу.	1
23.		Розвиток логічного мислення.	1
24.		Розвиток швидкості реакції.	1
25.		Розвиток вербально-понятійного мислення.	1
26.		Розвиток уміння володіти операціями аналізу і синтезу.	1
27.		Розвиток вербально-логічного мислення.	1
28.		Розвиток розумової операції аналіз через синтез.	1
29.		Розвиток здібності до класифікації, абстрагуванню.	1
30.		Розвиток мислення (вербальне, операції аналізу та синтезу).	1
31.		Розвиток просторових уявлень.	1
32.		Розвиток мислення (процеси синтезу).	1
33.		Розвиток логічного мислення.	1
34.		Розвиток вербально-сміслового аналізу.	1
35.		Розвиток зорової пам'яті.	1
36.		Розвиток уваги, спостережливості.	1

37.	Розвиток понятійного мислення (вміння узагальнювати).	1
38.	Розвиток просторових уявлень, розумових операцій аналізу та синтезу.	1
39.	Розвиток концентрації та вибірковості уваги.	1
40.	Розвиток пам'яті, уваги, мислення.	1
41.	Розвиток вербально-понятійного мислення.	1
42.	Розвиток уміння встановлювати різні види відносин між поняттями.	1
43.	Розвиток асоціативного мислення.	1
44.	Розвиток аналітичних пізнавальних здібностей.	1
45.	Розвиток вербально-логічного мислення.	1
46.	Розвиток мислення (вербальне, операції аналізу та синтезу).	1
47.	Розвиток просторових уявлень.	1
48.	Розвиток класифікації різними способами.	1
49.	Розвиток здібності до об'єднання частин в систему.	1
50.	Розвиток розумових операцій аналізу та синтезу, встановлення закономірностей, просторових уявлень.	1
51.	Розвиток здібності до аналізу, синтезу, класифікації.	1
52.	Розвиток розподілення та вибірковості уваги.	1
53.	Розвиток міжпонятійних зв'язків.	1
54.	Розвиток довільної уваги, встановлення закономірності.	1
55.	Розвиток довільної сфери, просторових уявлень, встановлення зв'язків.	1
56.	Розвиток зорової пам'яті.	1
57.	Розвиток просторових уявлень, розумових операцій аналізу та синтезу.	1
58.	Розвиток пам'яті, уваги, мислення.	1
59.	Розвиток концентрації та вибірковості уваги.	1
60.	Розвиток вербально-логічного мислення.	1
61.	Розвиток довільної уваги, встановлення закономірності.	1
62.	Розвиток розподілення та вибірковості уваги.	1
63.	Розвиток розумових операцій аналізу та синтезу, встановлення закономірностей, просторових уявлень.	1
64.	Діагностика пізнавальної сфери.	1
65.	Діагностика пізнавальної сфери.	1
66.	Діагностика пізнавальної сфери.	1
67.	Діагностика пізнавальної сфери.	1
68.	Діагностика пізнавальної сфери.	1
69.	Діагностика пізнавальної сфери.	1
70.	Діагностика пізнавальної сфери.	1

Директор школи
_____ ПП

Індивідуальна програма розвитку (ІПР)

(назва школи)

Дитина: (ім`я)

Дата народження:

Батьки:

Мати:

Телефон:

Адреса_С

Особливості розвитку:

Чи отримувала дитина допомогу, яку:

Інклюзивна форма навчання, за програмою дітей з ЗПР

Дата вступу до школи _____ Клас _

Вчитель _____

Строки дії програми з _____ до

Присутні на засіданні з приводу розробки ІПР:

<i>Присутні</i>	<i>I півріччя</i>		<i>II півріччя</i>	
	<i>Дата</i>	<i>Пропозиції</i>	<i>Дата</i>	<i>Пропозиції</i>
Поліщук В.П. директор закладу	10.09.2017	Розвиток співвідношення слова з образом предмета, формування граматичної будови і зв'язного висловлювання		
Кучерик В.М., вчитель початкових класів	10.09.2017	Сприяти розвитку уваги шляхом залучення до різних видів діяльності (навчальної, ігрової, трудової)		
Паламарчук С.О., асистент вчителя	10.09.2017	Розвивати сприймання просторових ознак, просторових відношень		
Гаджаман О.В., практичний психолог	10.09.2017	Удосконалювати розумову діяльність шляхом постійної взаємодії сенсорних (чуттєвих) і логічних компонентів.		

		Мислення збагачувати за рахунок чуттєвих образів та формуванню логічних розумових операцій		
Петрова О.П., мати	10.09.2017	Знати особливості розвитку дитини з порушенням зору, впливу первинного дефекту на формування психічних функцій, рухових, соціальних, навчальних та інших умінь		

Перелік спеціальних і додаткових видів послуг:

<i>Вид послуг</i>	<i>Кількість годин на тиждень</i>	<i>Розклад</i>	<i>Місце провед ення</i>	<i>Роз кла д</i>
Корекційні заняття з асистентом	2 год/тиждень	Вівторок, четвер	Кабіне т 231	
Корекційні заняття з вчителем-лого педом	2 год/тиждень	Середа, п'ятниця	Кабіне т 322	Середа, п'ятниця
Корекційні заняття з практичним психологом	2 год/тиждень	Понеділок, четвер	Кабіне т 422	

Примітка. З урахуванням висновку психолого-медико-педагогічної консультації та типових навчальних планів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей, які потребують корекції фізичного та/або розумового розвитку передбачається від трьох до восьми годин на тиждень для проведення корекційно-розвиткових занять. Такі години враховуються під час визначення гранично допустимого тижневого навчального навантаження дітей з особливими освітніми потребами.

Я ЗГОДЕН зі змістом ІПР.

Я мав можливість брати участь у розробці цього плану.

Підпис батька (матері) або опікуна _____

Дата _____

—

Пристосування/модифікація класного середовища

Стиль навчання: Переважно слуховий Переважно візуальний

Багатосенсорний Переважно кінестетичний Переважно тактильний

●

Місце, умови	☐ Визначене місце ☐ У малій групі
Навчальні	☒ Часта / невідкладна реакція з боку вчителя

підходи	☐ Об'єднання стилів навчання ☐ Спільне навчання ☐ Кооперативне навчання в групах / парах ☐ Інше _____
Вказівки	☒ Різні види вказівок: _____ усні _____ письмові _____ демонстрація / моделювання ___ привертання уваги учня ☐ Інше _____
Корекція поведінки	☐ Часті перерви ☐ Чітке визначення очікувань ☐ Робота в тиші ☒ Позитивні підкріплення ☐ Надання можливостей для вибору й альтернатив ☐ Надання можливості порухатися ☒ Близький безпосередній контроль ☐ Розміщення дитини у зручному місці
Матеріал та обладнання	☐ Книжки для сліпих, надруковані шрифтом Брайля ☒ Адаптовані версії книжок ☐ Затискачі, похилі дошки ☒ Інше _____ <i>інд. картки</i> _____ _____
Організацій	☐ Індивідуалізований розклад занять учня

ні питання	☒ Інше <hr/>
Сенсорні потреби	☐ Стежити, чи правильно учень користується: _____ окулярами _____ слуховим апаратом _____ аудіо / ЧМ приладдям _____ допоміжним технологічним обладнанням ☐ Інше _____
Інше	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>

Поточний рівень знань і вмінь.

Психолого- педагогічний висновок:

Нерівномірність сформованості психічних процесів. Взаємодія з дорослими збережена. Затримка емоційно-вольової сфери. Адаптований, контрактивний...

Педагогічне спостереження: (обширна відповідь)

Стиль навчання:

Багатосенсорний V
Переважно слуховий _____
Переважно кінстетичний _____
Переважно візуальний V
Переважно тактильний _____

В)

Результати психологічного обстеження (обширна відповідь)

Г)

Логопедичне обстеження

Розділ 5. Визначення довгострокових цілей та короткострокових завдань.

Вимоги:

- обмежуються коротким терміном (3 – 6 місяців);
- чітке формулювання;
- обмежена кількість цілей (3-4 цілі);
- спираються на сильні сторони дитини;
- зазначаються від найменш значимої до найбільш значимої цілі.

Приклад.

Довгострокова мета: встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

№ з/п	Короткострокові завдання	Методи оцінювання (зразки робіт, спостереження, контрольні листки, тестові завдання, стандартні тести)	Дата і прогрес

1.	<i>Простий сюжетний малюнок</i>	<i>Спостереження, стандартні тести</i>	<i>Вересень-листопад. Спостерігається незначний прогрес. Дитина аналізує, що зображено на малюнку, встановлює причинно-наслідкові зв'язки за допомогою навідних питань. Прихований зміст не усвідомлює.</i>
2.	<i>Серія послідовних малюнків</i>	<i>Спостереження, стандартні тести</i>	
3.	<i>Сюжетний малюнок з прихованим змістом</i>	<i>Спостереження, стандартні тести</i>	

Довгострокова мета: оволодіти нумерацією в межах 100.

№ з/п	Короткострокові завдання	Методи оцінювання (зразки робіт, спостереження, контрольні листки, тестові завдання, стандартні тести)	Дата і прогрес
1.	<i>Назва та графічне зображення чисел (1 – 100))</i>	<i>Спостереження, зразки робіт</i>	<i>Вересень-листопад. Спостерігається суттєвий прогрес. Дитина оволоділа рахунком в межах 5, співставляє кількість з зображенням чисел, визначає сусідні числа.</i>
2.	<i>Співвіднесення числа і кількості предметів</i>	<i>Спостереження, зразки робіт</i>	
3.	<i>Випадки одержання числа</i>	<i>Зразки робіт, контрольні роботи</i>	
4.	<i>Місце числа в числовому ряду</i>	<i>Зразки робіт, контрольні роботи</i>	
5.	<i>Кількісне відношення між даним числом і сусідніми з ним числами</i>	<i>Зразки робіт, контрольні роботи</i>	

Довгострокова мета: розвиток звуковою та лексичної сторін мовлення.

№ з/п	Короткострокові завдання	Методи оцінювання (зразки робіт, спостереження,	Дата і прогрес
--------------	---------------------------------	--	-----------------------

		контрольні листки, тестові завдання, стандартні тести)	
1.	<i>Розвивати мовленнєвий апарат до формування правильної артикуляції звуків</i>	<i>Спостереження</i>	<i>Вересень-грудень. Прогресу у досягненні конкретної мети немає.. Артикуляція звуків нечітка. Відмічаються позитивні зрушення у роботі з мовленнєвого дихання. Покращення у накопиченні слів-іменників, труднощі з прикметниками .</i>
2.	<i>Розвиток мовленнєвого дихання</i>	<i>Спостереження</i>	
3.	<i>Розширювати активний словник іменниками, прикметниками</i>	<i>Спостереження, мовні картки</i>	
4.	<i>Накопичення словникового запасу</i>	<i>Спостереження</i>	

Розділ 6. Перегляд і моніторинг виконання ІПР.

Вимоги:

- систематичний перегляд (мінімум один раз на семестр);
- реальність поставлених і досягнутих цілей;
- при недосягненні поставлених цілей: перевірити реальність поставлених цілей, достатність відведеного часу для їх досягнення, адекватність і ефективність оцінки, наявність відповідного навчально-дидактичного забезпечення, важливість поставлених цілей і завдань.

Приклад.

Довгострокова мета по встановленню причинно-наслідкових зв'язків досягнута не в повному обсязі через недостатність відведеного часу для її досягнення. Необхідно продовжити роботу в даному напрямку до кінця семестру.

Довгострокова мета по оволодінню нумерацією в межах 5 досягнута.

Довгострокова мета по розвитку звукової та лексичної сторін мовлення не досягнута через недостатність відведеного часу.

Я згоден зі змістом ІПР.

Я мав можливість брати участь у розробці цього плану.

Підпис батька (матері) або опікуна _____

Дата _____

СХЕМА

Написання психолого-педагогічної характеристики на учня

1. Загальні відомості про учня.

Прізвище. Ім'я. Дата народження. Рік вступу до школи. В яких класах, за яким типом програми і скільки вчився.

2. Фізичний статус.

Фізичний розвиток дитини, чи відповідає він віку учня? Відхилення у фізичному розвитку. Стан моторики. Порушення рухів. Координація рухів. Стан аналізаторів. Чи є хронічні захворювання. Втолюваність.

3. Особливості пізнавальної діяльності.

а) *Увага*. Швидкість, обсяг уваги, її стійкість, особливості переключення уваги.

б) *Сприймання*. Швидкість, обсяг, точність, осмисленість сприймання.

Сприймання форми, величини, кольору, часу, простору.

в) *Пам'ять*. Швидкість, повнота, міцність запам'ятовування цифрового, наочного, словесного матеріалу. Особливості довільного, мимовільного запам'ятовування. Осмисленість, точність, повнота відтворення. Використання прийомів запам'ятовування, рівень розвитку логічної пам'яті. Індивідуальні особливості пам'яті.

г) *Особливості мовлення*. Рівень мовного розвитку. Темп і ритм мовлення. Словниковий запас. Дефекти звуковимови. Особливості голосу. Емоційна забарвленість мови. Особливості активного і пасивного словника. Граматична будова мови. Стан діалогічного та монологічного мовлення. Особливості письмової мови.

д) *Мислення*. Особливості аналізу та синтезу, узагальнення та абстрагування. Рівень розвитку наочно-образного мислення та логічного мислення. Вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки. Розуміння головного в літературному тексті. Здатність робити висновки самостійно.

4. Емоційно-вольова сфера.

Глибина та стійкість почуттів. Переважаючий настрій. Ступінь емоційної збудженості. Наявність афекту. Особливості волі. Наявність товариських та родинних почуттів.

5. Загально навчальні вміння та навички.

Вміння слухати, виконувати словесні завдання, працювати з наочними посібниками, підручниками, зошитом.

Вміння планувати свою діяльність, працювати за планом. Навички самоконтролю. Особливості та труднощі засвоєння нового матеріалу,

використання засвоєних знань. Самостійність у засвоєнні та застосуванні знань. Вміння підібрати власні приклади, пояснювати свої дії. Наявність та особливості переносу знань та навичок у нову ситуацію.

6. Особливості засвоєння окремих навчальних предметів.

Відношення до навчальної діяльності, її мотиви. Старанність. Відношення до оцінки, похвали, покарання. Відношення до уроків праці та трудової діяльності. Рівень засвоєння програмового матеріалу (математика, мова, читання).

7. Особистість учня.

а) *Спрямованість особистості.* Характер інтересів, рівень зазіхань.

Самооцінка. Дотриманість правил поведінки в школі, в сім'ї. Особливості навчальної діяльності.

б) *Самостійність поведінки.* Взаємовідносини у дитячому колективі та з дорослими.

в) *Дисциплінованість.* Поведінка на уроці, перерві. Найбільш властивий стан: збудливий, гальмівний.

г) *Риси характеру.* Працьовитість, лінощі, щирість, грубість, впертість, агресивність, егоїзм, замкнутість, стриманість.

8. Особливі здібності учня.

Малює, співає, грає на музичних інструментах.

Додаток 12

Розкладка тижневого навантаження педагогічних працівників Войнівської ЗШ І-ІІІ ст., які здійснюють інклюзивне навчання учня 2 класу Петрова І.Г. в 2017/2018 н. р.

№	ППП учителя	Вуз, який закінчив	Фах за дипломом	Предмет, який викладає	Кс-ть годин на тиждень
1	Іванова Т.О.	Олександрійський педколедж	Вчитель початкових класів	Письмо	2
		Кіровоградський педуніверситет	Вчитель математики	Читання	2
				Математика	2
				Я і Україна	1
				Трудове навчання	1
				Основи здоров'я	0.5
				Образотворче мистецтво	0.5

				Музичне мистецтво	0.5
				Фізкультура	0.5

Директор школи

П. І. П.

Для забезпечення ефективності навчально-виховного процесу наповнюваність класу з інклюзивним навчанням повинна становити не більше як 20 учнів, із них:

- 1-3 учнів з однорідними вадами розвитку: розумовою відсталістю, порушеннями опорно-рухового апарату, зі зниженим зором, слухом, затримкою психічного розвитку та інші;
- не більше 2 дітей: сліпих, глухих, з важкими порушеннями мовлення; дітей із складними вадами розвитку (порушення слуху, зору, опорно-рухового апарату в поєднанні з розумовою відсталістю, затримкою психічного розвитку); діти, які пересуваються на інвалідних візках.

Відповідно до інструктивно-методичного листа Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 18.05.2012 № 1/9-384 «Про організацію інклюзивного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах», для учнів з обмеженими можливостями здоров'я, які навчаються в інклюзивних класах, розробляється індивідуальна програма розвитку (ІПР). Дану програму готує група фахівців, до складу якої входять: заступник директора з навчально-виховної роботи, учителі, асистент учителя, практичний психолог, соціальний педагог, а також медсестра, учитель-дефектолог та інші педагогічні працівники. До процесу розробки ІПР обов'язково залучаються батьки або особи, які їх замінюють. Метою цієї роботи є визначення конкретних навчальних стратегій і підходів до навчання дитини з особливими освітніми

потребами.

Обов'язковою умовою при складанні індивідуального навчального плану та індивідуальної навчальної програми є врахування висновків та рекомендацій ПМПК щодо вибору для дитини навчальної програми.

Програма містить загальну інформацію про учня, систему додаткових послуг, види необхідної адаптації та модифікації навчальних матеріалів, індивідуальну навчальну програму, а за потреби, – індивідуальний навчальний план.

Індивідуальна навчальна програма визначає зміст, систему знань, навичок і вмінь, які мають опанувати учні в навчальному процесі з кожного предмета, а також зміст розділів і тем; розробляється на основі типових навчальних програм загальноосвітніх навчальних закладів, у тому числі спеціальних, з *відповідною їх адаптацією*.

При складанні індивідуальної навчальної програми педагоги в першу чергу аналізують відповідність вимог навчальної програми та методів, що використовуються на уроці, актуальним і потенційним можливостям дитини з особливими освітніми потребами.

Формулюючи довгострокову мету, окреслюємо, що має досягти дитина за визначений термін навчання. Її тривалість може бути різною, найчастіше, обмежується одним роком або 6 місяцями. Визначення довгострокової мети навчання має бути тісно пов'язане з результатами проведеної комплексної оцінки і спиратися на сильні сторони учня. Вона визначає напрямки розвитку дитини у визначений термін і має обов'язково доповнюватися завданнями, які її конкретизують. Завдання мають бути точними, піддаватися вимірюванню, а також такими, щоб їх можна було виконати протягом навчального року, тому треба запитати себе: «Як дитина зможе продемонструвати реалізацію визначених завдань?»

Індивідуальна програма розвитку розробляється на один рік за умови, що двічі на рік (за потреби частіше) вона переглядається з метою коригування. Зокрема, у випадках, коли у дитини виникають труднощі у засвоєнні змісту навчального матеріалу, чи навпаки, виникає необхідність перейти до наступного рівня складності виконання завдання.

Важливо пам'ятати, що основною метою складання ІПР є не фіксування усього того, що дитина має вивчити у школі, а з'ясування педагогічних поглядів на дитину, які концентруються на найважливіших сторонах її навчання, тому буде доречнішим, якщо ІПР розроблятиметься на засіданні психолого-педагогічного консилиуму. Члени консилиуму вивчають інформацію відповідно до розділів ІПР (див. документ). ІПР затверджує керівник навчального закладу та обов'язково підписують батьки.

Загальну інформацію може надати класовод, класний керівник чи

заступник директора. До пункту «Особливості розвитку» на першій сторінці ІПР записуються результати оцінки психолога; ця оцінка має 4 складові:

- 1 характеристика пізнавальних процесів дитини;
- 1 особливості емоційно-вольової сфери та мотивації до навчання;
- 1 особливості поведінки;
- 1 ставлення дитини до себе.

Інформація має бути стислою та зрозумілою всім учасникам консилиуму.

Процес складання індивідуальної програми розвитку дитини з особливими освітніми потребами носить диференційований характер, розробляється на основі аналізу проблеми розвитку учня та його освітніх потреб.

Зокрема, якщо дитина з особливими освітніми потребами має сенсорні порушення при збереженому інтелекті і потребує створення відповідних адаптацій навчальних матеріалів та корекційних занять з вчителем-дефектологом, для неї розробляється та частина програми розвитку, яка стосується надання цих послуг та розроблення відповідних адаптацій. За потреби адаптується навчальна програма, але розроблення індивідуального навчального плану є недоцільним.

Разом із тим, якщо в класі навчаються діти з особливими освітніми потребами однієї нозології, для кожного окремо розробляється та частина індивідуальної програми розвитку, яка стосується їхніх відмінностей та потреб, а навчальна програма може бути спільною.

При визначенні спеціальних та додаткових послуг, відповідних адаптацій та модифікацій до уваги береться результат комплексної оцінки і результати обстеження, надані психолого-медико-педагогічною консультацією.

Адаптації/модифікації. При складанні індивідуальної програми розвитку необхідно проаналізувати, які адаптації та модифікації слід розробити для облаштування середовища, застосування належних навчальних методів, матеріалів, обладнання, урахування сенсорних та інших потреб дитини.

Модифікація – трансформує характер подачі матеріалу шляхом зміни змісту або концептуальної складності навчального завдання. Наприклад, скорочення змісту навчального матеріалу; модифікація навчального плану або цілей і завдань, прийнятних для конкретної дитини, корекція завдань, визначення змісту, який необхідно засвоїти.

Адаптація – змінює характер подачі матеріалу, не змінюючи зміст або концептуальну складність навчального завдання. Зокрема, можуть використовуватись такі види адаптацій:

пристосування середовища (збільшення інтенсивності освітлення в класних кімнатах, де є діти з порушеннями зору; зменшення рівня шуму в класі,

де навчається слабочуюча дитина, забезпечення її слуховим апаратом; створення відокремленого блоку в приміщенні школи для учнів початкової ланки);

адаптація навчальних підходів (використання навчальних завдань різного рівня складності; збільшення часу на виконання, зміна темпу занять, чергування видів діяльності);

адаптація матеріалів (адаптація навчальних посібників, наочних та інших матеріалів; використання друкованих текстів з різним розміром шрифтів, картки-підказки, тощо).

Невід'ємною складовою процесу розроблення індивідуальної програми розвитку є оцінка динаміки розвитку дитини з особливими освітніми потребами, збирання відомостей про її успіхи (учнівські роботи, результати спостережень педагогів, контрольні листки, результати тестів, тощо).

Схема складання календарно-тематичного планування відповідає загальнонавчальній формі.

Індивідуальний робочий навчальний план розробляється для дітей, які мають інтелектуальні порушення або складні вади розвитку (вади слуху, зору, опорно-рухового апарату в поєднанні з розумовою відсталістю, затримка психічного розвитку); складається на основі робочого плану школи з урахуванням рекомендацій психолого-медико-педагогічної консультації та на основі Типових навчальних планів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей з ООП. Він визначає перелік навчальних предметів, послідовність їх вивчення, кількість годин, що відводяться на вивчення кожного предмета за роками навчання, та тижневу кількість годин, тобто, передбачається, що дитина буде відвідувати не всі уроки. У плані враховуються додаткові години на індивідуальні і групові заняття, курси за вибором, факультативи тощо. Такі години враховуються під час визначення гранично допустимого тижневого навчального навантаження.

Особливістю навчально-виховного процесу дітей з особливими освітніми потребами є його корекційна спрямованість. Ефективність навчально-виховної роботи досягається шляхом надання таким учням корекційної допомоги.

Кількість годин на тиждень для проведення корекційно-розвиткових занять з кожним учнем встановлюється з урахуванням рекомендацій відповідної ПМПК. Корекційно-розвиткові заняття проводяться як у першу, так і в другу половину дня вчителями-дефектологами за кваліфікацією: логопед, тифлопедагог, сурдопедагог, олігофренопедагог, ортопедагог, вчитель який пройшов спеціальні курси а також практичними психологами.

Визначення рівня сформованості знань, умінь і навичок учнів з особливими освітніми потребами здійснюється з метою забезпечення

позитивної мотивації навчання, інформування учнів про їх індивідуальні досягнення, визначення ефективності педагогічної діяльності вчителів.

Розклад уроків у класах з інклюзивним навчанням складається відповідно до робочого плану навчального закладу з урахуванням індивідуальних особливостей учнів та гігієнічних вимог.

В процесі підготовки до уроку в загальноосвітньому інклюзивному класі вчитель складає план-конспект уроку, в якому інтегрує учбовий матеріал загальноосвітніх і спеціальних (корекційних) програм так, щоб на одному уроці діти з різним станом психофізичного і інтелектуального розвитку вивчали близьку за змістом тему, але на тому рівні засвоєння, який доступний для кожного учня. Інформація, одержувана учнем по темі, що вивчається, повинна відповідати рекомендованій йому для навчання освітній програмі. Закріплення і відпрацювання отриманих знань, умінь і навичок ведеться на різному дидактичному матеріалі, підбраному для кожного учня індивідуально: роздаткові картки, вправи з навчальних посібників і підручників. Структура уроку в загальноосвітньому класі відповідає вимогам, що пред'являються до організації і проведенню уроків в малокомплектних школах, де вчитель по черзі проводить спільну діяльність з різними групами дітей в класі. Для пояснення складно сприйманих тем учням з особливостями в розвитку пропонуються картки інструкції з описом покрокових дій учнів. Така побудова учбових занять створює умови, при яких всі учні класу залучаються до загальнокласної роботи.

При вивченні складно засвоюваної теми для учнів з особливими освітніми потребами вона виноситься на індивідуальні корекційно-розвиткові заняття. Вся робота педагогічних працівників направлена на пробудження пізнавальної активності, розширення зони найближчого розвитку і реалізацію резервних можливостей дітей. Корекційна робота буде ефективною лише при позитивній участі педагогів і вузьких фахівців в створенні ситуації активного мислення учня, що формує системний процес розвиваючого навчання.

При навчанні розумово відсталих школярів разом з вчителями-дефектологами і батьками вчителі класів з інклюзивним навчанням розділяють відповідальність за долю цих дітей, спільно навчаючи і виховуючи їх з учнями з нормою психофізичного і інтелектуального розвитку. Педагоги допомагають розумово відсталій дитині адаптуватися в колективі однолітків, прагнуть подружити її з дітьми, вибирають для її розміщення на уроці таке місце в класі, щоб у разі ускладнень учневі було легко надати індивідуальну допомогу. Така дитина повинна посилимо брати участь в роботі класу, не затримуючи темп ведення уроку. При навчанні розумово відсталих дітей в умовах загальноосвітнього класу вчителі враховують особливості їх пізнавальної діяльності. Новий навчальний матеріал, необхідний для вивчення,

ділять на маленькі порції і представляють для засвоєння в наочно-практичних умовах.

Закріплення проводять на великій кількості тренувальних вправ, багато разів повторюють засвоєне на різноманітному дидактичному матеріалі, дають консультації батькам з надання спеціалізованої допомоги в процесі навчання.

Навчання учнів в умовах загальноосвітнього класу направлено перш за все на формування у дітей віри в свої власні сили, у власні можливості, оскільки життєстверджуючий тонус повсякденного життя школяра спирається перш за все на успіхи в його основній праці – навчанні.

Оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами здійснюється за критеріями оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 13.04.2011 № 329, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 11 травня 2011 р. за №566/19304.

Оцінювання навчальних досягнень учнів з розумовою відсталістю, зі складними вадами розвитку, які навчаються за індивідуальним навчальним планом і програмою, здійснюється за обсягом матеріалу, визначеним індивідуальною навчальною програмою.

Система оцінювання навчальних досягнень учнів повинна бути стимулюючою.

З метою оцінювання індивідуальних досягнень учнів може бути використаний метод оцінювання портфоліо.

У листі Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 18.05.2012 № 1/9-384 «Про організацію інклюзивного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах» зазначається: «Портфоліо – це накопичувальна система оцінювання, що передбачає формування уміння учнів ставити цілі, планувати і організовувати власну навчальну діяльність; накопичення різних видів робіт, які засвідчують рух в індивідуальному розвитку; активну участь в інтеграції кількісних і якісних оцінок; підвищення ролі самооцінки». Іншими словами, портфоліо – це зібрання робіт учня, що забезпечує цілісне бачення його слабких та сильних сторін. До портфоліо мають входити продукти навчальної діяльності учня, що засвідчують її динаміку, а не лише позитивні оцінки, а також дозволяють побачити результати корекційно-розвивального впливу. Ці матеріали можуть використовуватися для обговорення на психолого-педагогічному консиліумі, у спілкуванні з батьками, допоможуть визначати ефективність індивідуальної програми розвитку та корегувати її.

Таке оцінювання передбачає визначення критеріїв для включення учнівських напрацювань до портфоліо; форми подання матеріалу; спланованість

оцінного процесу; елементи самооцінки з боку учня тощо.

Державна підсумкова атестація учнів з особливими освітніми потребами, які навчаються у класах з інклюзивним навчанням, здійснюється у встановленому порядку, що враховує особливості розвитку дітей з розумовою відсталістю, порушеннями зору, слуху, опорно-рухового апарату тощо. За результатами навчання випускникам класів з інклюзивним навчанням видається документ встановленого зразка для загальноосвітнього навчального закладу.

Учням з особливими освітніми потребами які навчалися у класі з інклюзивним навчанням, видається документ встановленого зразка для загальноосвітнього навчального закладу, учнями якого вони були (лист МОН від 02.04.2012 р. №1/9-245 «Щодо одержання документа про освіту учнями з особливими потребами загальноосвітніх навчальних закладів»), але учням з порушеннями розумового розвитку видається свідоцтво про базову загальну середню освіту за спеціальною програмою, а учням з помірною розумовою відсталістю видається довідка про закінчення повного курсу навчання за спеціальною програмою.»згідно Постанови від 27 вересня 2016 р. № 671 Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України

Для осіб, звільнених від державної підсумкової атестації, у додаток до свідоцтва про відповідний рівень освіти виставляються річні бали та робиться запис «звільнений».

Учні з особливими освітніми потребами є активними учасниками позакласної роботи, яка проводиться з урахуванням психофізичних можливостей дитини і спрямована на всебічний розвиток особистості, формування позитивного соціально-психологічного статусу. Вони залучаються до позашкільної роботи відповідно до можливостей, інтересів, нахилів, здібностей, з урахуванням їх побажань, віку, психофізичних особливостей та стану здоров'я.

Таким чином, урахування та реалізація нормативно-правового, науково-методичного забезпечення змісту навчально-виховного процесу, використання сучасних підходів до навчання дітей зазначеної категорії, що включають цілеспрямовану діяльність педагогів та батьків учнів, співпрацю з командою фахівців, забезпечують ефективність навчання дітей і створюють підґрунтя для успішного навчально-корекційного результату.